TARİHİN PEŞİNDE
-ULUSLARARASI TARİH ve SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ-
Yıl: 2018, Sayı: 20
Sayfa: 455-468

THE PURSUIT OF HISTORY
-INTERNATIONAL PERIODICAL FOR HISTORY AND SOCIAL RESEARCH-
Year: 2018, Issue: 20
Page: 455-468

MUTFAK ŞEFLERİNİN İŞTEN KAYNAKLI GERGİNLİKLERİ İLE İŞ-AİLE ÇATIŞMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Reha KILIÇHAN[*] - Harun ÇALHAN[**]

Öz

Bu çalışma, mutfak şeflerinin işten kaynaklı gerginlikleri ile iş-aile çatışmaları arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma House ve Rizzo'nun (1972) ve Netemeyer, Boles ve McMurrian'ın (1996) çalışmalarında kullanmış olduğu ölçek ifadelerinin yer aldığı bir anket formuyla, 1-20 Şubat 2018 tarihleri arasında Kayseri'de çalışan 113 mutfak şefinden kararsal ve kolayda örnekleme yöntemleri kullanılarak veri toplanmasıyla gerçekleştirilen ilişkisel bir araştırma niteliği taşımaktadır. Elde edilen veri uygun istatistik programı kullanılarak analiz edilmiş ve analizlerde faktör, korelasyon ve doğrusal regresyon analizlerinden faydalanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda mutfak şeflerinin işten kaynaklı gerginlikleri ile iş-aile çatışmaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu, işten kaynaklı gerginliğin iş-aile çatışmasının artmasına yol açtığı tespit edilmiştir. Araştırma literatürde mutfak şefleri özelinde bu konuda yapılmış yeterli düzeyde güncel bir çalışma olmamasından dolayı ilgili boşluğa katkı sağlaması bakımından önemli olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Mutfak Şefi, İşten Kaynaklı Gerginlik, İş-Aile Çatışması, Gastronomi, Turizm

THE RELATIONSHIP BETWEEN WORK-FAMILY CONFLICTS AND JOB INDUCED TENSIONS OF CHEFS

Abstract

This research was conducted to evaluate the relationship between work-family conflicts and job induced tensions of chefs. In this relational research's questionnaire, the scales generated by House

[*] Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği Bölümü, Kayseri/Türkiye.
rehakilichan@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2570-5771

[**] Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği Bölümü, Kayseri/Türkiye.
haruncalhan@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7256-2411

Makalenin Gönderilme Tarihi: 07.08.2018
Makalenin Kabul Tarihi: 22.09.2018
Makalenin Yayınlanma Tarihi: 25.10.2018
Makalenin Türü: Araştırma

and Rizzo (1972) and Netemeyer, Boles and McMurrian (1996) were used and it was carried out from 113 chefs working in Kayseri/Turkey between the dates of 1st-20th February 2018. The data were collected using decisional sampling and easy sampling methods. The obtained data were analysed through appropriate statistical program using factor, correlation and linear regression. As a result of the analyses, statistically significant and positive relationship between the work-family conflicts and the job induced tensions of the chefs has been found. Moreover, the job induced tension of chefs increases their work-family conflict. The research is important in terms of contributing to the related gap, since there is not enough and actual research in the literature on the subject of chefs.

Keywords

Chefs, Job Tension, Work-Family Conflict, Gastronomy, Tourism

GİRİŞ

Konaklama işletmeleri ile yiyecek ve içecek işletmelerinin mutfak bölümlerinde çalışan aşçılar, kısım şefleri, aşçıbaşı yardımcıları ve aşçıbaşılar genel bir tabir ile mutfak şefleri olarak adlandırılmaktadır (Birdir ve Kılıçhan, 2013; Özdemir ve Nebioğlu, 2015; Çakıcı ve Eser, 2016; Karamustafa ve Ülker, 2017). Mutfak şefleri (a) uzun ve düzensiz çalışma saatleri, (b) mevsimsel iş olanakları, (c) düşük ücret ve sosyal haklar, (ç) iş gücü devir hızının yüksek olması ve (d) kariyer imkânlarının azlığı gibi nedenlerle işten kaynaklı stres ve gerginlik yaşamaktadırlar. Mutfak şeflerinin yaşadıkları bu işten kaynaklı gerginlikler zamanla depresyon ve çaresizlik duyguları gibi ruhsal sorunlar ile baş ağrısı ve uykusuzluk gibi fizyolojik sorunlara yol açabilmektedir. Bu sorunların yanı sıra mutfakta verimi ve üretimi düşürme, işe geç kalma, işe gitmeme ya da işi tamamen bırakma gibi durumlar da söz konusu olabilmektedir. Hatta işten kaynaklı gerginlikler sadece iş yaşamıyla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda genel yaşamı ve aile hayatlarını da etkileyebilmektedir (Jackson ve Maslach, 1982; Öztürk, 2008; Wang, 2004; Wang, 2006). İş yaşamı ile aile yaşamının eş zamanlı talep ve ihtiyaçları zaman zaman insan yaşamı açısından büyük önem arz eden bu iki alanı karşı karşıya getirerek roller arasında çatışmaya neden olabilmekte ve tam bu noktada iş-aile çatışması ortaya çıkmaktadır. Mutfak şefleri de uzun çalışma saatlerinden dolayı evlerinde eşleri ve çocukları ile yeterince zaman geçiremediklerinden dolayı yaşamlarında işlerinin gerekleri ile aile fertlerinin talepleri arasında kalarak bu çatışmayı yaşayabilmektedirler. Literatürde farklı alanlarda yapılmış çalışmalarda işten kaynaklı gerginlik ile iş-aile çatışması arasında ilişki tespit edildiği görülmekle birlikte, mutfak şefleri özelinde yapılmış bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Bu bağlamda, mutfak şeflerinin işten kaynaklı gerginlikleri ile iş-aile çatışmaları arasındaki ilişkinin değerlendirildiği bu çalışma ile literatürdeki bu önemli boşluğun doldurulmasına katkıda bulunulması hedeflenmiştir.

I. LİTERATÜR TARAMASI

Literatürde gerginlik ve ruhsal gerilim (stres) kavramlarının genellikle birbiri yerine kullanıldığı görülmektedir. Ancak anlam kargaşasına yer vermemek için bu kavramların ne anlama geldiğinin açıklanması önem arz etmektedir. Ruhsal gerilim kavramı Lazarus (1993) tarafından "sosyal ve psikolojik bir sistem üzerindeki dışsal yük veya talep" olarak açıklanırken, gerginlik kavramı "ruhsal gerilimin sistem üzerinde yarattığı tedirginlik, rahatsızlık, huzursuzluk, sinirlilik içeren zorlanma hali" olarak tanımlanmaktadır. Literatürdeki pek çok çalışmada ise işten kaynaklı gerginlik kavramı "bireyin çevresinde ruhsal gerilime yol açan etkenlere vermiş olduğu

psikolojik tepkiler" olarak açıklanmaktadır (Beehr ve Newman, 1978; Byrd, Cochran, Silverman ve Blount, 2000).

Literatürde farklı alanlarda işten kaynaklı gerginlik konusunda gerçekleştirilen çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların ağırlıklı olarak sağlık (Efeoğlu, 2006; Arıkan ve Karabulut, 2004; Laschinger, Wong, McMahon ve Kaufmann, 1999), eğitim (Deniz ve Özalp, 2014; Yıldız, 2013; Torres, Lawver ve Lambert, 2009; Öztürk, 2008; Stewart ve Barling, 1996) ve güvenlik (Kirkcaldy, Cooper ve Ruffalo, 1995; Jackson ve Maslach, 1982) gibi hizmet sektörüne yönelik olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Hizmet sektörünün önemli bir ayağı olan turizm sektörüne yönelik çalışmaların ise ağırlıklı olarak iş stresi (Chuang ve Lei, 2011; Birdir, Tepeci ve Saldami, 2003; Law, Pearce ve Woods, 1995; Zohar, 1994; Brymer, Perrewer ve Johns, 1991) üzerine gerçekleştirildiği görülmektedir. Ancak konaklama işletmeleri ile yiyecek ve içecek işletmelerinde çalışan mutfak şefleri özelinde işten kaynaklı gerginlikler konusunda gerçekleştirilmiş yeterli düzeyde güncel çalışmaya rastlanılamamaktadır.

Literatürde işten kaynaklı gerginliğin kaynakları (a) işin yapısı (kötü çalışma koşulları, fiziki tehlikeler vb.), (b) örgütteki rol (rol belirsizliği, rol çatışması vb.), (c) kariyer gelişimi (yetersiz terfi, emeklilik korkusu vb.), (ç) işyerindeki beşeri ilişkiler (ast-üst ilişkileri, güvensizlik ortamı vb.), (d) örgütsel yapı ve iklim (prosedür ve politikalar, liderin tutumu vb.), (e) örgüt dışı stres kaynakları (ekonomik ve politik belirsizlikler vb.) ve (f) bireysel stres kaynakları (boşanma, ölüm, çocuk sorumlulukları vb.) olmak üzere yedi farklı boyutta ele alınmaktadır (Marshall ve Cooper, 1976: 179-224). İşten kaynaklı gerginliğin kaynakları ne olursa olsun bireyler kısa ya da uzun vadeli olarak bu duruma maruz kalabilmektedirler. Kısa vadeli olduğunda baş edilmesi mümkün olabilirken uzun vadeli gerginlikler bireyde önemli sıkıntılara sebep olabilmektedir. İşten kaynaklı gerginliğin sonuçları hakkında yapılan çalışmalar incelendiğinde; verimliliğin azaldığı, işe devamsızlığın arttığı ve sonuçta da işten ayrılmaların yaşandığı (Arıkan ve Karabulut, 2004), fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklara sebep olduğu, bu bağlamda iş tatminsizliğinin, performans düşüklüklerinin ve depresyona varan sorunların yaşandığı (Gümüştekin ve Öztemiz, 2005) belirtilmektedir.

Bireylerin yaşamları gereği (eş, anne, baba olmak vb.) ve işleri gereği üstlendikleri (müdür, meslektaş, patron olmak vb.) birtakım roller bulunmaktadır. İş-aile çatışması da tam bu noktada, bireyin yaşamında üstlenmiş olduğu roller ile işleri gereği üstlenmiş olduğu roller arasındaki çatışmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. İş-aile çatışması kavramı, Greenhaus ve Beutell (1985: 77) tarafından "iş ve aile alanlarından kaynaklanan rol taleplerinin bazı yönleriyle birbirleriyle uyumsuz olması durumu" olarak

tanımlanırken, başka bir çalışmada "iş ve aile taleplerinin çatışması" şeklinde tanımlanmıştır (Carnicer, Sanchez, Perez ve Jinemez, 2004).

Genel olarak literatürde iş-aile çatışması iki yönlü olarak ortaya çıkmaktadır. İş kaynaklı rollerin baskısı aile yaşamını olumsuz yönde etkilerken, diğer taraftan da aile kaynaklı rollerin baskısı iş yaşamını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu konuda Matthews, Russell, Carrie, Bulger ve Farrell (2010) iş-aile çatışması ile aile-iş çatışması arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ve hatta birbirinden bağımsız olarak değerlendirilemeyecek kadar iç içe konular olduklarını belirtmişlerdir. Ancak literatürdeki çalışmalar incelendiğinde iş-aile çatışmasına yönelik çalışmaların sayısının çok daha fazla olduğu görülmekte ve bunun sebebi olarak da iş-aile çatışmasının daha yoğun yaşanıyor olması gösterilmektedir (Açıkgöz, 2014).

Literatürde iş-aile çatışmasının üç türü olduğu belirtilmektedir (Carnicer vd., 2004: 468);

(a) Zaman Esaslı Çatışma: Bireylerin işleri ile ilgili rollerinden kaynaklı zaman baskısı nedeniyle aile ile ilgili rollerine yönelik olarak talep ve beklentilerin engellenmesi durumudur. Mutfak şefi olarak çalışan bir babanın eşi ve çocuğu ile sinemaya gitme planının işten kaynaklı ani bir durumdan dolayı gerçekleştirilememesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

(b) Gerginlik Esaslı Çatışma: Bireylerin işleri ile ilgili gerginlik, sinirlilik ve yorgunluk gibi nedenlerle aile ilgili rollerine yönelik olarak talep ve beklentileri engellemesi durumudur. Mutfak şefi olarak çalışan bir annenin işyerinde uzun saatler süresince çalışıp evine yorgun bir şekilde geç saatlerde gittiğinde çocuklarına ödevlerinde yardımcı olamama durumu bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

(c) Davranış Esaslı Çatışma: Bireylerin işleri ile ilgili rollerinden kaynaklı davranış biçimleri nedeniyle aile ile ilgili rollerine yönelik olarak gelişen çatışma durumudur. Mutfak şefi olarak çalışan bir babanın işyerinde düzeni ve disiplini sağlamak adına otoriter bir yapıda olması ve bu yapısını eve geldiğinde ailesi ile olan ilişkisinde sürdürmesi durumu bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Tablo 1. İş-Aile Çatışmasının Sonuçları

Bireysel Sonuçlar	Ailevi Sonuçlar	Örgütsel Sonuçlar
-Zihinsel ve fiziksel sağlık sorunları -Yaşam tatminsizliği -Stres -Ruhsal bozukluklar ve depresyon -Gerginlik -İlaç kullanımı -Sigara ve içki tüketiminde artış -Madde bağımlılığı -Tükenmişlik	-Aile yaşamında tatminsizlik -Performansta düşüş -Aile içi faaliyetlerde azalış -Ebeveynlik yükünde artış -Aile içi duygusal destek ve yardımda azalış	-İş tatmininde düşüş -İşyeri stresinde artış -İş performansında düşüş -İşe devamsızlıkta artış -İşten ayrılma niyeti -İşgücü devir hızının artması -Örgütsel bağlılığın azalması

Kaynak: G. M. Bellavia ve M. R. Frone (2005), "Work-Family Conflict", Handbook of Work Stress, (Edt: J. Barling, E. K. Kelloway ve M. R. Frone), Sage Pub., Calinornia, s.127-129'den faydalanarak oluşturulmuştur.

İş-aile çatışmasının hangi türü olursa olsun yaşanan bu çatışmaların birtakım sonuçları olmaktadır. Bellavia ve Frone (2005) iş-aile çatışmasının yol açtığı sonuçları (Tablo 1) bireysel, ailevi ve örgütsel sonuçlar olmak üzere üçlü bir sınıflandırmayla açıklamışlardır. İş-aile çatışmasının bireysel, ailevi ve örgütsel sonuçları incelendiğinde, bu sonuçların işten kaynaklı gerginliklerin sonuçları ile benzerlikler gösterdiği anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte, işten kaynaklı gerginliği tükenmişlik ile ilişkilendiren çalışmalar da yapılmıştır (Cherniss, 1980; Lloyd, King ve Chenoweth, 2002; Kop, Euwema ve Schaufeli, 1999; Baklacı, 2013). Diğer yandan, işten kaynaklı gerginliğin iş tatmini üzerinde de olumsuz etkilerinin olduğu belirtilmektedir (Ekinci, 2006; Byrd vd., 2000). Literatür incelendiğinde genel olarak işten kaynaklı gerginlik ile iş-aile çatışması arasında pozitif ilişki olduğunu ortaya koyan çalışmalar (Jackson ve Maslach, 1982; Voydanoff, 1988; Wang, 2004; Wang, 2006; Matthews, Russell, Carrie, Bulger ve Farrell, 2010) olduğu görülmektedir. Ne var ki, söz konusu iki değişkeni turizm sektörüne yönelik ve bilhassa mutfak şefleri özelinde inceleyen bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Buradan hareketle, bu çalışmanın temel hipotezi şu şekilde sunulabilir:

H_1= "Mutfak şeflerinin işten kaynaklı gerginlikleri ile iş-aile çatışmaları arasında ilişki vardır."

II. YÖNTEM

Mutfak şeflerinin işten kaynaklı gerginlikleri ile iş-aile çatışmaları arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla alan araştırması yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan anket formu demografik sorular, işten kaynaklı gerginlik ölçeği ifadeleri ve iş-aile çatışması ölçeği ifadeleri olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Demografik sorular bölümü mutfak şeflerine ve çalıştıkları işletmelerine yönelik sorulardan oluşurken, işten kaynaklı gerginlik ölçeğinde House ve Rizzo'nun (1972) çalışmalarında kullandıkları ölçek ifadelerinden, iş-aile çatışması ölçeğinde de Netemeyer, Boles ve McMurrian'ın (1996) çalışmalarında kullandıkları ölçek ifadelerinden faydalanılmıştır. Araştırmanın evrenini Kayseri'de çalışan mutfak şeflerinin tümü oluşturmaktadır. Bu kapsamda Kayseri'de çalışan mutfak şeflerinin sayısına ulaşmak adına Türkiye Aşçılar Federasyonu (TAFED), Kayseri Profesyonel Aşçılar Derneği ile görüşülmüş, ancak net bir sayıya ulaşılamamakla birlikte 150 civarı mutfak şefinin çalıştığı ve yaklaşık 100 mutfak şefinin dernek üyesi olduğu bilgisine

erişilmiştir. Kayseri Profesyonel Aşçılar Derneği'nin de yardımlarıyla anketler 1-20 Şubat 2018 tarihleri arasında bizzat araştırmacılar tarafından Kayseri'de çalışan mutfak şefleri arasından anketi doldurmaya gönüllü olanlara uygulanmıştır. Bu bağlamda araştırmada, tesadüfî olmayan örnekleme yöntemlerinden kararsal (kasti) örnekleme ve kolayda örneklemenin her ikisi de uygulanmıştır. Kararsal örnekleme yönteminde örneği oluşturan elemanlar araştırmacının araştırma problemine cevap bulacağına inandığı kişilerden oluşur (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2010: 140). Kolayda örnekleme ise, örnek birimlerinin araştırmacı tarafından seçilmesine dayanır (Yükselen, 2000: 69; Nakip, 2003: 184). Bu yöntemler hızlı ve ekonomik yoldan veri elde etmek amacıyla tercih edilmiştir. Araştırma kapsamında toplam 113 mutfak şefine anket uygulanmıştır. Elde edilen veri uygun istatistiksel analiz programı aracılığı ile analiz edilmiştir. Veri analizinde ilişki arayan korelasyon ve regresyon analizlerinden faydalanılmıştır.

Tablo 2. Çalışmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenilirlik Katsayıları

Ölçekler	Madde sayıları	*Cronbach's Alpha*
İşten Kaynaklı Gerginlik	7	0,913
İş-Aile Çatışması	5	0,955

Toplam yedi maddeden oluşan işten kaynaklı gerginlik ölçeğinin tamamı için *Cronbach's Alpha* katsayısı 0,913 olarak hesaplanmıştır. Toplam beş maddeden oluşan iş-aile çatışması ölçeği için *Cronbach's Alpha* katsayısı 0,955 olarak tespit edilmiştir (Tablo 2). Bu sonuç ölçeklerin her ikisinin de yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir. Araştırmada dağılımın normalliği K-S testi ile incelenmiş olup, analiz sonucunda işten kaynaklı gerginlik ölçeği 0,601 ve iş-aile çatışması ölçeği 1,084 olarak tespit edilmiştir. Her iki ölçeğin verisinin K-S testi anlamlılık düzeyi 0,05'den büyük çıkmıştır. Buradan hareketle araştırmada toplanan verinin normal dağılım gösterdiği ve parametrik testlerin yapılmasına uygun olduğu kabul edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular ve bulgulara yönelik tartışmalar sonraki başlık altında değerlendirilmektedir.

III. BULGULAR VE TARTIŞMA

Mutfak şeflerinin işten kaynaklı gerginlikleri ile iş-aile çatışmaları arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmaya katılan şeflerin demografik bilgilerine Tablo 3'de yer verilmektedir. Buna göre, araştırmaya katılan şeflerin büyük çoğunluğunun erkeklerden (%88), ağırlıkla genç ve orta yaş olan 18-39 yaş aralığında (%70,8), lise mezunu (%39,8), evli (%62,8) ve çocuk sahibi (62,8), eşi çalışmayan (%85), çocukları için kreş, çocuk bakıcısı vb. destek almayan (%95,6) ve bakmakla yükümlü ebeveyni

olmayan (63,7) şeflerden oluştuğu görülmektedir. Araştırmaya katılan şeflerin mesleki özellikleri incelendiğinde ise çoğunluğunun aşçı (%67,3), günlük ortalama 8-9 saat çalışan (41,6), 11 yıl ve üzeri süredir meslekte çalışan (%52,2) ve çoğunlukla işletme türü bakımından restoranda çalışan şefler (%56,6) oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 3. Mutfak Şeflerinin Demografik Özellikleri

Değişken	Frekans (n)	Yüzde (%)	Değişken	Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet			Destek Alma (Kreş, çocuk bakıcısı vb.) Durumu		
Kadın	13	11,5	Evet	5	4,4
Erkek	100	88,5	Hayır	108	95,6
Toplam	113	100	*Toplam*	113	100
Yaş			Bakmakla Yükümlü Olunan Anne/Baba Durumu		
18-29 Yaş Arası	40	35,4	Evet	41	36,3
30-39 Yaş Arası	40	35,4	Hayır	72	63,7
40 Yaş ve Üzeri	33	29,2	*Toplam*	113	100
Medeni Durum			Pozisyon		
Evli	71	62,8	Aşçıbaşı	12	10,6
Bekâr	42	37,2	Aşçıbaşı Yardımcısı	13	11,5
Toplam	113	100	Kısım Şefi	12	10,6
Eğitim Düzeyi			Aşçı	76	67,3
İlkokul	20	17,7	*Toplam*	113	100
Ortaokul	33	29,2	Günlük Ortalama Çalışma Süresi		
Lise	45	39,8	8-9 Saat	47	41,6
Üniversite	15	13,3	10-11 Saat	27	23,9
Toplam	113	100	12 Saat ve Üzeri	39	34,5
Çocuk Sahibi Olma Durumu			*Toplam*	113	100
Evet	71	62,8	Meslekte Çalışma Süresi		
Hayır	42	37,2	10 yıl ve daha az	54	47,8
Toplam	113	100	11 yıl ve daha fazla	59	52,2
Eşin Çalışma Durumu			*Toplam*	113	100
Evet	17	15	Çalışılan İşletme Türü		
Hayır	96	85	Otel	21	18,6
Toplam	113	100	Restoran	64	56,6
			Kamu Kuruluşları	28	24,8
			Toplam	113	100

Faktör yapısını belirlemek ve anlamlı yorumlanabilir faktörler elde etmek amacı ile temel bileşenler analizi ve varimaks döndürme teknikleri kullanılmış, öz değeri 1'den büyük olan ve faktör yükü 0,40'ın üzerinde olan veriler dikkate alınmıştır. Çalışmada kullanılan ölçeklere yönelik yapılan faktör analizi sonucunda *Bartlett* Küresellik Testi için ki-kare 1195,271 ve p anlamlılık değeri 0,001 olarak gerçekleşmiştir. *Kaiser-Meyer-Olkin* (KMO) örneklem yeterliliği değeri 0,93'dür. Test sonucu elde edilen değerler, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

Faktör analizi sonucu oluşan ilk faktör olan işten kaynaklı gerginlik yedi maddeyi kapsamaktadır. Birinci faktörün öz değeri 7,703'dür ve toplam varyansın %64,191'ini açıklamaktadır. Birinci faktörün güvenilirlik katsayısı

0,91'dir. İkinci faktör olan iş aile çatışması beş maddeden müteşekkil olup öz değeri 1,222'dir. İkinci faktör toplam varyansın %10,184'ünü açıklamaktadır ve güvenilirlik katsayısı 0,95 olarak tespit edilmiştir. Yapılan açıklayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 4'de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 4. Faktör Analizi

Faktörler / Maddeler	Faktör Yük Değerleri		Eş Kökenlik	Öz Değeri	Açıklanan Varyans	Ortalama	Alfa
	1	2					
İşten Kaynaklı Gerginlik							
İşim yüzünden kendimi gergin hissediyorum.	,774		,770	7,703	64,191	2,65	,913
İşle ilgili sorunlar beni geceleri uyutmuyor.	,737		,756			2,73	
İşim sağlığımı doğrudan etkiliyor.	,825		,798			2,83	
Farklı bir işte çalışıyor olsaydım, muhtemelen sağlığım daha iyi olurdu.	,791		,732			2,87	
İş dışındayken bile işim aklımın bir köşesinde duruyor.	,684		,714			3,21	
İş toplantılarına katılmadan önce gergin hissediyorum.	,737		,790			2,96	
Bazen kendimi tümüyle güçsüz hissediyorum.	,642		,777			2,96	
İş Aile Çatışması							
İşimin gerekleri ev ve aile hayatıma müdahale ediyor.		,814	,906	1,222	10,184	2,94	,955
Çalışma sürem aile sorumluluklarımı yerine getirmemi zorlaştırıyor.		,867	,854			2,95	
Evde yapmak istediğim şeyleri işimin bana yüklediği sorumluluklar nedeniyle bitiremiyorum.		,848	,847			2,81	
İşimin yarattığı gerginlik aile görevlerimi yerine getirmeyi zorlaştırıyor.		,821	,897			2,85	
İşle ilgili görevler nedeniyle, ailemle ilgili planlarımda değişiklik yapmak zorunda kalıyorum.		,856	,747			3,18	

Faktör Çıkarma Yöntemi: Temel Bileşenler Analizi; Döndürme Yöntemi: *Varimaks*
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliği: %93,600
Bartlett Küresellik Testi için Ki-Kare: 1195,271; sd: 66; p<0,000
Açıklanan Toplam Varyans: %74,375
Ölçeğin Tamamı İçin Güvenirlik Katsayısı: ,949
Ölçek Değerleri: 1. Kesinlikle Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum,
3. Kısmen Katılıyorum Kısmen Katılmıyorum, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum

Mutfak şeflerinin işten kaynaklı gerginlikleri ile iş-aile çatışmaları arasındaki ilişkiyi belirlemek için korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Tablo 5'de görüldüğü üzere işten kaynaklı gerginlik ile iş-aile çatışması arasında istatistiksel olarak anlamlı ($p<0.001$) ve olumlu yüksek bir ilişki ($r=0,737$) bulunmuştur.

Tablo 5. İşten Kaynaklı Gerginlik İle İş-Aile Çatışması Arasındaki İlişki

	Ort.	S.S.	1	2
İşten Kaynaklı Gerginlik	2,8875	,99075	-	,737**
İş-Aile Çatışması	2,9434	1,26617	,737**	-

**Korelasyon 0,001 düzeyinde anlamlıdır (iki uçlu test).

Diğer bir ifadeyle, işten kaynaklı gerginlik arttıkça iş-aile çatışması da artmakta, işten kaynaklı gerginlik azaldıkça iş-aile çatışması da azalış göstermektedir. Bu bağlamda, araştırmanın temel hipotezi olan "mutfak şeflerinin işten kaynaklı gerginlikleri ile iş-aile çatışmaları arasında ilişki vardır" hipotezi kabul edilmiştir. Bağımsız değişken olan işten kaynaklı gerginliğin bağımlı değişken olan iş-aile çatışması üzerindeki etkisini ve açıklayıcılığını test etmek için doğrusal regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 6).

Tablo 6. İşten Kaynaklı Gerginliğin İş-Aile Çatışmasına Etkisi

Model	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Katsayılar	t	Anlam Düzeyi
	B	Std. Hata	Beta		
(Sabit)	0,225	0,250		0,901	0,370
İşten Kaynaklı Gerginlik	0,941	0,082	0,737	11,472	0,001
Bağımlı Değişken: İş-Aile Çatışması					
R: 0,737; R^2:0,542; Düzeltilmiş R^2: 0,538; Model için $F_{1,151}$: 131,600; p<0,001; s.d.: 1; D-W: 1,653					

Analiz sonucuna göre model bir bütün olarak geçerli ($F_{1,151}$= 131,600; s.d.:1; p<0,001) olup, bu modele dayanarak tahmin yapılabilir. Bu model, mutfak şeflerinin iş-aile çatışmalarının %54,2'sinin işten kaynaklı gerginlikleri ile açıklanabileceğini ortaya koymaktadır. Modele göre işten kaynaklı gerginlikteki bir birimlik artış iş-aile çatışmasında 0,941 birimlik artışa yol açmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Mutfak şeflerinin işten kaynaklı gerginlikleri ile iş-aile çatışmaları arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiş olan bu çalışma ile daha önce de ifade edilen literatürdeki boşluğun giderilmesine katkı sağlandığı düşünülmektedir. Bu çalışmada yararlanılan House ve Rizzo'nun (1972) işten kaynaklı gerginlik ölçeği ve Netemeyer, Boles ve McMurrian'ın (1996) iş-aile çatışması ölçeklerinin geçerli ölçekler olduğu ve turizm sektöründe uygulanabilir ölçekler olduğu bir kez daha doğrulanmıştır.

Mutfak şeflerinin işten kaynaklı gerginlikleri ile iş-aile çatışmaları arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan analizler sonucunda istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve güçlü bir ilişki bulunmuştur. Bu bağlamda,

araştırmanın temel hipotezi olan "mutfak şeflerinin işten kaynaklı gerginlikleri ile iş-aile çatışmaları arasında ilişki vardır" hipotezi kabul edilmiştir. Ayrıca, mutfak şeflerinin işten kaynaklı gerginliklerindeki artışın iş-aile çatışmalarında da artışa yol açtığı belirlenmiştir.

Mutfak şefleri özelinde yapılan bu tespitin, daha önce işten kaynaklı gerginlik ile iş-aile çatışması arasında ilişki belirlemiş olan Jackson ve Maslach (1982), Voydanoff (1988), Wang (2004), Wang (2006), Matthews, Russell, Carrie, Bulger ve Farrell'ın (2010) çalışmalarını destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Mutfak şeflerinin işten kaynaklı gerginliklerinin iş-aile çatışmasının artmasına neden olduğunu gösteren bu çalışmaya dayanarak, mutfak şeflerinin mevcut çalışma koşullarının iyileştirilmesinin ve gerginlik düzeyinin düşürülmesinin şeflerin bireysel sağlığı ve aile çatışmalarının azalmasına da katkı sağlayabileceği söylenebilir. Nitekim, mevcut literatürde işten kaynaklı gerginliklerin iş tatminine, performans düşüklüğüne, fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklara olumsuz etkisinin olduğuna ilişkin bulgular da düşünüldüğünde, toplumun yapı taşı olan ailenin zarar görmemesi için turizm işletmeleri sahip ve yöneticilerinin şeflerin iş ortamlarından stresin ve gerginliğin azaltılmasına yönelik yaklaşım ve stratejiler geliştirmesi gerektiği söylenebilir.

Çalışmada ele alınan değişkenler turizm endüstrisinin farklı sektörlerinde yeniden inceleme konusu yapılabilir. Bu çalışma mutfak şeflerine yönelik olarak yapılmıştır. İleriki çalışmalar, konaklama, seyahat ve havayolu işletmeleri çalışanları özelinde yinelenebilir. Bundan sonra yapılacak çalışmalara yönelik olarak aynı ölçekler ile farklı bölgelerde çalışmaların yapılması önerilebilir. Başka bölgelerde yapılacak çalışmalardan elde edilecek sonuçlar bu çalışmanın sonuçlarıyla karşılaştırılarak farklılık ya da benzerlikler ortaya konulabilir.

KAYNAKÇA

-Açıkgöz, Banu, *Çalışan Annelerde Başa Çıkma Stratejilerinin İş-Aile Çatışması Üzerindeki Etkileri: Zonguldak Örneği*, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, Zonguldak 2014.

-Altunışık, Remzi, Coşkun, Recai, Bayraktaroğlu, Serkan ve Yıldırım, Engin, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. (6. Baskı). Sakarya Üniversitesi İİBF Yayınları, Sakarya 2010.

-Arıkan, Duygu ve Karabulut, Nezihe, "Hemşirelerde İşe Bağlı Gerginlik ve Bunu Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi". *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 7(1), Erzurum 2004, ss. 20-27.

-Baklacı, Eda, *İş Stresi ve Tükenmişlik Arasındaki İlişki: Banka Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma*. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay 2013.

-Beehr, Terry. A. ve Newman, E. John, "Job Stress, Employee Health, and Organizational Effectiveness: A Facet Analysis, Model, and Literature Review", *Personnel Psychology*, 1978, *ss*. 665-699.

-Bellavia. Gina M. ve Frone, R. Michael, "Work-Family Conflict". (İçinde: J. Barling, E. K. Kelloway ve M. Frone (Ed.) *Handbook of Work Stress*), Sage Publications 2005, Thousand Oaks, ss. 113-148.

-Birdir, Kemal, Tepeci, Mustafa ve Saldamlı, Asım, "Job Stress in Hospitality and Tourism Organizations: Sources, Consequences And Management", (İçinde: Kusluvan, S., *Managing Employee Attitudes And Behaviors in The Tourism and Hospitality Industry*, Ed.), Nova Publishers 2003, New York, ss. 377-394.

-Birdir, Kemal ve Kılıçhan, Reha, "Mutfak Şeflerinin Mesleki Eğitim Düzeyleri ve Yaşadıkları Eğitim Problemlerinin Tespitine Yönelik Bir Çalışma", *14. Ulusal Turizm Kongresi*, Kayseri, 5-8 Aralık, Detay Yayıncılık, Ankara 2013, ss. 615-635.

-Brymer, A. Robert, Perrewe, Pamela. ve Johns, R. Tony, "Managerial Job Stress in the Hotel Industry". *International Journal of Hospitality Management*, 10(1), 1991, ss. 47-58.

-Byrd, Terry, Cochran, John, Silverman, Ira ve Blount, William, "Behind Bars: An Assessment of the Effects of Job Satisfaction, Job-Related Stress, and Anxiety on Jail Employees' Inclinations to Quit", *Journal of Crime and Justice*, 23, 2000, ss.69-89.

-Carnicer, Maria Pilar De, Sanchez, Angel Martinez, Perez, Manuela Perez ve Jimenez, Maria Jose Vela, "Work-Family Conflict in a Sourhern European Country", *Journal of Managerial Psychology*, 19(5), 2004, ss. 466-489.

-Cherniss, Cary, *Professional Burnout in Human Service Organizations*. Praeger, New York, 1980.

-Chuang, Ning Kuang ve Lei, A. Simon,"Job Stress among Casino Hotel Chefs in a Top-Tier Tourism City". *Journal of Hospitality Marketing & Management*. 20(5). 2011, ss. 551-574.

-Çakıcı, Abdül Celil ve Eser, Seçkin , "Yabancı Mutfak Şefleri Gözüyle Türk Mutfağına İlişkin Bir Değerlendirme". *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*. 4/Özel sayı, 2016, ss. 215-227.

-Deniz, Nevin ve Özalp, Birsen, "Örgüt Kültürünün İş-Aile Yaşamı Çatışmasına Etkisi". *Research Journal of Business and Management*, 1(1), 2014, ss. 1-13.

-Efeoğlu, İbrahim Efe, *İş-Aile Yaşam Çatışmasının İş Stresi, İş Doyumu ve Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkileri: İlaç Sektöründe Bir Araştırma*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Basılmamış Doktora Tez, Adana 2006.

-Ekinci, Yusuf, *İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Sosyal Beceri Düzeylerine Göre Öğretmenlerin İş Doyumu ve İş Stresinin Karşılaştırılması*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2006.

-Greenhaus, Jeffrey. H. ve Beutell, J. Nicholas, "Sources of Conflict between Work and Family Roles", *Academy of Management Review*, 10, 1985, ss. 76-88.

-Gümüştekin, Gülten E. ve Öztemiz, Bircan, "Örgütlerde Stresin Verimlilik ve Performansla Etkileşimi", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 2005, ss. 271-288.

-House, Robert ve Rizzo, John, "Role Conflict and Ambiguity as Critical Variables in a Model of Organizational Behavior", *Organizational Behavior and Human Performance*, 7, 1972, ss. 467-505.

-Jackson, Susan E. ve Maslach, Christina, "After-Effects of Job-Related Stress: Families as Victims", *Journal of Occupational Behaviour*, 3, 1982, ss. 63–77.

-Karamustafa Kurtuluş, Ülker Mustafa, "Chefs' Intentions to Use Local Food:Its Relation with Local Food Qualities and Chefs' Local Food Familiarities", *4th International Congress of Tourism and Management Researches*, Girne, 1(1), 2017, ss. 752-768.

-Kirkcaldy, Bruce, Cooper, Cary, L. ve Ruffalo, Paul, "Work Stress and Health in a Sample of US Police", *Psychological Reports*, *76*(2), 1995, ss. 700-702.

-Kop, Nicolien, Euwema, Martin ve Schaufeli, Wilmar, "Burnout, Job Stress and Violent Behavior among Dutch Police", *Work and Stress*, 13, 1999, ss. 326-340.

-Laschinger, Heater K. Spence, Wong, Carol, McMahon, Linda ve Kaufmann, Carl, "Leader Behavior Impact on Staff Nurse Empowerment, Job Tension, and Work Effectiveness", *Journal of Nursing Administration*, *29*(5), 1999, ss. 28-39.

-Law, Jennefer, Pearce, Philip, L. ve Woods, A. Barbara, "Stress and Coping in Tourist Attraction Employees", *Tourism Management*, 16(4), 1995, ss. 277-284.

-Lazarus, S. Richard, "From Psychological Stress to the Emotions: A History of Changing Outlooks", *Annu Rev Psychol*, 44, 1993, ss. 1-21.

-Lloyd, Chris, King, Robert ve Chenoweth, Lesley, "Social Work, Stress and Burnout: A Review", *Journal of Mental Health*, 11(3), 2002, ss. 255-265.

-Marshall, Judy ve Cooper, L. Cary, "The Mobile Manager and His Wife", *Management Decision*, 14(4), 1976, ss. 179-224.

-Matthews, Russell A., Bulger, Carrie A. ve Barnes-Farrell, L. Janet, "Work Social Supports, Role Stressors, and Work-Family Conflict: The Moderating Effect of Age". *Journal of Vocational Behavior*, 76(1), 2010, ss. 78-90.

-Nakip, Mahir, *Pazarlama Araştırmaları Teknikler ve (SPSS Destekli) Uygulamalar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003.

-Netemeyer, Richard. G., Boles, James. S. ve McMurrian, Robert, "Development and Validation of Work-Family Conflict and Family-Work Conflict Scales", *Journal of Applied Psychology*, 81(4), 1996, ss. 400-410.

-Özdemir, Bahattin ve Nebioğlu, Oğuz, "Uygulamada Menü Analizi Nasıl Yapılmaktadır? Beş Yıldızlı Otellerin Mutfak Şeflerinin Görüşleri", *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 26(2), 2015, ss. 251 - 263.

-Öztürk, Nurten, *Evli Bayan Öğretmenlerde İş-Aile Çatışmasının İş Stresi ve Performansa Etkileri*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008.

-Stewart, Wendy ve Barling, Jullian, "Fathers' Work Experiences Effect Children's Behaviors Via Job-Related Affect and Parenting Behaviors", *Journal of Organizational Behavior*, 17, 1996, ss. 221-232.

-Torres, Robert. M., Lawver, Rebeca, G. ve Lambert, D. Misty, "Job-Related Stress among Secondary Agricultural Education Teachers: A Comparison Study", *Journal of Agricultural Education*, 50(3), 2009, ss. 100-111.

-Voydanoff, Patricia, "Work Role Characteristics, Family Structure Demands, and Work/Family Conflict", *Journal of Marriage and the Family*, 50, 1988, ss. 749-761.

-Wang, JianLi, "Perceived Work Stress and Major Depressive Episodes in a Population of Employed Canadians Over 18 Years Old", *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 192(2), 2004, ss. 160-163.

-Wang, JianLi, "Perceived Work Stress, Imbalance Between Work and Family/Personal Lives and Mental Disorders", *Social Psychiatry And Psychiatric Epidemiology*, 41(7), 2006, ss. 541-548.

-Yıldız, Bülent, *İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin İş Stresi, Örgütsel Bağlılık Ve İş Doyumuna Yönelik Algılarının İncelenmesi*, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013.

-Yükselen, Cemal, *Pazarlama Araştırmaları*. Detay Yayıncılık, Ankara 2000.

-Zohar, Dov, "Analysis of Stres Profile in the Hotel Industry", *International Journal of Hospitality Management*, 13(3), 1994, ss. 219-231.